

ГЕНАДИЙ СОКОЛОВ

ШПИОНАЖ И ПОЛИТИКА

Тайната христоматия

Издателство
ПАРИТЕТ

РУСКИ КНИГИ НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

Генадий Соколов. ШПИОНАЖ И ПОЛИТИКА
Тайната христоматия; 256 стр.
Превод: Горанка Цветкова; Цветан Бакърджиев

Противопоставянето между Русия и Западния свят не е от вчера. То съществува отдавна и до ден днешен подхранва недоверие, подозрителност и политически интриги. На него се дължи и подемот в международния шпионаж. В тази книга авторът – Генадий Соколов, представя редица исторически факти и изследвания, върху които усърдно работи през последните двадесет години. От нея ще научите подробности за изчезването на короната на белгийската кралица Елизабет през 1940 г.; за генерал Серов, ръководил КГБ и ГРУ повече от десет години; бил ли е шефът на ВМФ и ВМС на Великобритания адмирал лорд Маунтбатън агент на съветското разузнаване; как през 1956 г. британското разузнаване се „подготвя“ за първото официално посещение на съветските лидери във Великобритания и защо планът „Кларет“ се проваля; защо и къде примата на „Болшой театър“ Мая Плисецкая е записана като „английски шпионин“ и успява ли КГБ да я вербува за свой агент?

Книгата се основава на архивни материали, спомени на очевидци и интервюта с ветерани от специалните служби.

За поръчки на книги от сайта
www.paritetbg.com – 20% отстъпка!

Всички права са защитени. Никаква част от тази книга не може да бъде възпроизведена в каквато и да е форма без писменото разрешение на притежателя на авторските права.

ISBN 978-619-153-477-7

Съдържание

За автора	5
Заклетите приятели – англосаксите	7
Княгиня Ливен – руската Мата Хари	33
Операция „Тъмна сила“	45
Ленин, Троцки и западните милиони	63
Супербабата на сталинската мрежа	80
Тайните на „Великолепната петорка“	97
Британският крал – шпионин на Хитлер	116
Операция „Копие“	128
„Човекът без сянка“ и неговата „корона“	140
Операция „Немислимото“	148
Сталински маршал, Хрущовски премиер... почитател на балета	162
Имало едно време един барон... ..	180
Подводничарят Креб и операция „Кларет“	197
Тайната на короната „Червената кралица“	222
Шпионска котка, ядрени червеи и други	242

За автора

Генадий Соколов

Генадий Евгениевич Соколов през 1950 г. роден в Москва. Завършва Факултета по международна журналистика на Московския държавен институт за международни отношения при Министерството на външните работи на СССР. Работил е в Лондон по линия на Академията на науките по различно време, започвайки от 1974 г., а също така в Дания и Швейцария по линия на ООН. Изпълнявал е мисии в повече от 30 страни по света.

През последните 20 години се изявява като писател-изследовател. Автор на книги за историята на конфронтацията между руските и британските специални служби: от времето на Иван Грозни до случая с Катя Затуливетер. Издава редица монографии в

Русия и в чужбина: „Голият шпионин“ (в английска и руска версия); „Бомба“; „Руски шпионин в Лондон“; „Кремъл срещу Уиндзорите. Дворцови шпиони от Студената война“; „Руският Джеймс Бонд. Съдбата на супер шпионина“; трилогията „Идън, Макмилан, Уилсън. Кривата на падане“: „Линия на смъртта. Провалът на операция Кларет“ (книга първа); „Шах до къщата на Уиндзор. Лов за кралско порно“ (книга втора); „Досието на Уортингтън. Заговорът на три разузнавания“ (книга трета) и др. Съавтор е на сценариите на редица документални филми.

„Да не знаеш историята, означава
винаги да бъдеш дете.“

Марк Тулий Цицерон, древноримски
философ (106–43 г. пр.н.е.)

Заклетите приятели – англосаксите

Сред неологизмите на нашите „партньори“ на Запад има една много интересна думичка – *frenemies*. В нея, както лесно се забелязва, е налице оригинална спойка на два английски антонима: *friends* (приятели) и *enemies* (врагове). На руски език тази неочаквана комбинация не може да се преведе с една дума. Но с две може – заклети приятели. Или задушешни врагове.

Не по-малко любопитно е и едно друго словосъчетание, сложено от автора в заглавието – англосакси. Тук то е заимствано от терминологията на съвременната руска публицистика и обозначава представителите на единния политически елит на Великобритания и САЩ, а също на някои други страни, намирали се по-рано под суверенитета на Обединеното кралство (Британската империя) – Канада, Австралия, Нова Зеландия. Всички тези страни се обединяват от факта, че са били създадени от британците и техните потомци. Тъкмо за тях ще бъде моят първи разказ в тази „тайна христоматия“.

Като историк твърдя, че Кремъл отдавна не мели брашно с англосаксонците. Двете страни, изглежда, са обречени на фатална конфронтация и безкрайно съперничество.

Казвам това, защото историческите факти, за които ще стане дума в тази книга и които дълго време оставаха неизвестни, само ще подсилват подобни, далеч от оптимизма, възгледи върху едни сложни отношения и сякаш неизкоренени противоречия в позициите.

Това противопоставяне е съществувало и преди, подгръвайки взаимно недоверие и подозрителност, пораждайки шпионаж и интриги. С примерите за очевидно разминаване между двата лагера може да се изпише не един исторически фолиант. Ще си позволя да се спра накратко на тях. Това е необходимо за по-доброто разбиране на контекста на настоящата книга. Освен това предполагам, че такъв исторически екскурс ще бъде интересен на читателя, любознателен за историята на руско-англосаксонските политически отношения и противоборството на техните разузнавания.

Ще започна от онова, което се случва преди почти пет столетия. Тези отдавнашни събития посяват първите зърна на взаимно недоверие в отношенията на русичи¹ и брити², определяйки целия по-нататъшен ход на взаимните контакти.

¹ Поетично название на жителите на Киевска Рус, вариант на етнонима „рус“. – Бел. прев.

² Келтски племена, които били основното население на Британските острови до англосаксонското нашествие през V-VI век. – Бел. прев.

Воаяж търговски и шпионски

През средните векове англичаните лидерствали в изкуството на шпионажа. Тайни агенти на Лондон действали във всички страни на Западна Европа. Шпионският панаир първоначално се командвал от сър Уилям Сесил, който оглавявал правителството на кралица Елизабет I в продължение на половин век. Негова дясна ръка бил сър Франсис Уолсингъм, когото не без основание наричали „гений на шпионажа“. Силно разклонената агентурна мрежа и добре смазаната система на събиране и предаване на разузнавателна информация били организирани под неговото пряко ръководство.

Донесенията на агентите съдържали сведения от различен характера: за военните приготовления и дворцовите скандали, за тайните преговори и търговските сделки със стратегически стоки, за съдебните процеси и епидемиите. Особено важните донесения се шифровали с помощта на тайнопис. В отдела за манускрипти на Британската библиотека имаш възможност да се запозная с такъв вид кодирани материали на английски агенти, към всеки от които бе приложен дешифрираният текст на донесението. Сред ръкописите попаднах и на съобщения, пратени от Московията³ от Ричард Ченслър.

³ Държавата, наричаща се Московия, през 1721 г. е преименувана на Русия от цар Петър I. – Бел. прев.

Сър Франсис Уолсингъм (1532–1590)

Английският мореплавател и търговец, а в действителност шпионин на английския двор Ричард Ченслър през 1553 година поел на експедиция под командването на Хю Уилоуби в търсене на северен морски път към Индия и Китай. Това се правело в противовес на откритите, но по онова време напълно контролирани единствено от католическите Испания и Португалия морски пътища покрай Африка и през Атлантика към Америка (Уест Индия).

Шест месеца след потеглянето си експедицията претърпяла крах – два от трите кораба били потрошени от ледове (на единия загинал и Уилоуби). А корабът „Едуард Бонавенчър“ под командването на самия Ченслър в същата 1553 година хвърлил котва при малък и беден рибарски пристан близо до ста-

ринния манастир „Архангел Михаил“, където впоследствие било построено първото руско пристанище Архангелск. Ченслър се запознал с Московското княжество и дори бил удостоен с аудиенция при младия, изпълнен със сили и най-важното, с добър нрав цар Иван IV Василевич – Грозни.

Отхвърленият съюз

Руският цар дори предложил на английската коронна съюз. Но Елизабет I не пожелала да се свърже в алианс с Иван Грозни, който настойчиво се стремил към сближаване с Англия. Тя хитро отказала на московския цар и политически съюз, и правото на убежище в границите на мъгливия Албион в случай на заплаха за живота му, и дори династичен брак с представителка на управляващата класа – Мария Гастингска, графиня Голтингонска.

В отношенията с русичите Лондон бил готов да отстоява единствено собствените си интереси. Отначало Иван IV съдействал на англичаните. По предложение на Ричард Ченслър той благословил създаването на Московска търговска компания. А тя разгърнала в Рус не само търговска, но и активна разузнавателна дейност. По указание на компанията търговците и моряците събирали информация и разширявали разузнавателната мрежа. С тази цел всяка година Англия пращала в Московията по десетина младежи, които трябвало да научат руски език и да се запознаят с местните нрави и обичаи, за да могат впоследствие да добиват за своите работодатели цялата необходима им информация.

В началото Московската търговска компания получила от царя монополно право на търговия с руската държава, после право на безмитна търговия, а през 1569 година – уникално право на безмитна транзитна търговия по волжкия път със страните от Изтока!

Изводът, който английската разведка прави за Рус в онези години, е уникален и влиза в историята. „Ако руснаците знаеха силата си – пише Ричард Ченслър, – никой нямаше да може да си съперничи с тях, но те не я знаят.“

Този извод за Рус имал геополитически характер. Защото още в началото на управлението си Иван IV „засенчил своите предци и с могъщество, и с добродетелност“, както отбелязват англичаните в донесенията си в Лондон. „Той има много врагове и ги усмирява. Литва, Полша, Швеция, Дания, Ливония, Крим се ужасяват от руското име. Към поданиците си той е удивително снизходителен, приветлив. С една дума, в Европа няма по-предани от руснаците към техния господар, от когото те колкото се страхуват, толкова го и обичат. Йоан е винаги готов да изслуша жалба и да помогне, меси се във всичко и решава всичко; не се отегчава от работа и не се забавлява нито с лов, нито с музика, него го занимават единствено две неща: как да служи на Бога и как да изтребва враговете на Русия!“

На фона на всичко това едва ли е случайно, че заедно с Ричард Ченслър по същото време в Рус се появил станалият за дълго време личен лекар на Иван Грозни възпитаник на Кеймбридж, медикът и съвременен шпионин Елизеус Бомелия.

Лекарят убиец

Съдейки по летописите, той бил люто намразен в Рус – хората го смятали за виновен за дивите, необуздани жестокости на царя, който именно след появата на отвъдморския маг сякаш се преродил от нормален човек в свиреп управник.

През 1963 година след отварянето на гробниците на Иван Грозни и синовете му от комисия на Министерството на културата на СССР се откри страшна картина. В царските останки бе установена прекалено висока концентрация на един от най-отровните за човешкия организъм метали – живак! При това съдържанието му достигало 13 грама на тон, при положение че обичайно в човека съдържанието на живак не надвишава 5 милиграма на тон! Разлика в 2 600 пъти!

В останките на сина на Грозни Иван Иванович също бе открит живак – в дози, измерими в няколко грама на тон, което също бе абсолютно ненормално. В тялото на по-малкия му син Фьодор Иванович отрова нямало. Обяснението е съвсем очевидно, като се има предвид, че Фьодор се бил родил слабоумен. И на анличаните не им било необходимо да се разправят с него, понеже не можел да претендира за престола.

Историците правят следната равносметка от работата на английската кралска агентура при Иван Грозни: царят бил отровен, царицата умряла от отравяне, потомството му – дебилизирано. Последният син на царя от Мария Нагая, печално известният в руската история царевич Дмитрий, бил болнаво дете и страдал от епилепсия. Жестокостите на царя нямали край, той убил единствено годния да управлява разрасна-

лата се държава свой син Иван, който също бил отровен, явно в преследване на целта да бъде сложен край и на неговия живот.

Иван Иванович и неговите способности да управлява държавата били наблюдавани изкъсо и от друг шпионин на английската корона – Джером Хорси, много близък до руския двор и изпълняващ функциите на резидент. Впрочем, кой знае защо, именно той бил при Иван Грозни в момента на неговата смърт. Може би, за да се убеди, че целта е постигната? Всичко това свършва с установяването на власт на Борис Годунов и Смутното време⁴, през което Рус по чудо оцелява.

Смутното време и проектът на военна експедиция

Създадената от Ричард Ченслър Московска компания действала безпрецедентно и активно именно през Смутното време. Агентите на британското разузнаване – Джон Мерик и Уилям Ръсел, се опитвали да наложат на Русия английски протекторат в разгара на този тежък период. А през 1612 година наред с всичко останало именно от Лондон бил сътворен проект на военна експедиция, която под маскировката „оказване на помощ на Русия“ целяла превземане

⁴ Условно обозначен период от историята на Русия между 1598 и 1613 г. (според някои версии до 1618 г.), който е белязан от краткотрайното управление на цар Борис Годунов, природни бедствия, полско-шведска интервенция в руските земи в съчетание с тежка институционална политическа, икономическа и социална криза в Руското царство. – Бел. прев.

на Руския Север – единствения тогава излаз на страната на море.

Английският крал Яков I уверявал, че сред русите има влиятелни хора, готови да подкрепят експанзията на Британия. Шпионинът Джон Мерик се върнал в Русия с кралски пълномощия и се подготвил да приведе в действие механизма на установяване на британски протекторат в страната. Но закъснял. Нижегородското опълчение начело с Минин и Пожарски ликвидирало полския гарнизон в Москва. А обявяването за цар на Михаил Фьодорович Романов сложило край на Смутното време.

Едновременно с възкачването на Михаил Фьодорович на престола обаче Рус – не без участие от страна на Лондон – се оказала въввлечена в печално известната Тридесетгодишна война. Тази основана на противоборството на две течения в християнството война се води за контрол над света между постепенно отслабващия, но все още могъщ католицизъм и набирация сили с всеки изминал ден протестантизъм. И Русия, въпреки всичките си национални интереси, изискващи като цяло тя да остане неутрална, влиза в дългогодишния ожесточен, кървав конфликт.

Конфронтацията между Англия и Русия, очертана при Иван Грозни, се проявила ясно при Петър Велики. Изконно руските земи на запад в началото на неговото управление оставали в ръцете на шведите, поляците, тевтонците. Петър се заловил с връщането на загубените земи. Повел война и по суша, и по море. Първите успехи на русите не на шега разтревожили англичаните. „Владетелката на моретата“ нямала намерение да губи доминиращите си позиции. От този

момент за столетия напред Британия си поставила задачата на всяка цена да отслаби Русия, да не допусне издигането ѝ до нивото на най-развитите държави. За целта с всички възможни мерки се ограничавал самостоятелният достъп на страната до световните пазари, създавали се препятствия за излаз на нейния флот към океанските ширини. Крайбрежните територии постоянно се превръщали в арена на ожесточени сражения.

Бъдещата императрица – шпионка на англичаните

След Петровото време през Елизаветинските и Екатеринините времена Лондон, чувствайки своето превъзходство, продължил да поучава русите, гледайки ги снизходително отвисоко и съобразявайки се единствено със собствените си държавни интереси. Англичаните напълнили петербургския императорски двор със своя агентура, демонстрирайки охотно на местните жители майсторството си в шпионирането и плетейки хитри политически интриги.

Достатъчно е да си спомним факта, че граф Бестужев и дори самата велика княгиня Екатерина (преди да стане императрица) успели да попаднат в британските шпионски мрежи. И двамата известно време (и не безплатно, разбира се) доставяли секретни сведения на главата на английската разведка в Санкт Петербург сър Чарлз Хенбъри Уилямс.

Парите на английския крал Джордж II в онези години правели чудеса на бреговете на Нева.